

Michał Sajewicz

Maria Curie-Skłodowska University, Lublin (Poland)

(professor emeritus)

e-mail: msajewicz@gmail.com

<https://orcid.org/0000-0001-8468-3010>

O etymologii wybranych nazwisk mieszkańców wsi Lewkowo Nowe w powiecie hajnowskim na Białostocczyźnie

On the Etymology of Selected Surnames of Inhabitants of the Village of Lewkowo Nowe, Hajnówka District, Białystok Region

Аб этымалогіі асобных прозвішчаў жыхароў вёскі Ляўкова Новае ў Гайнаўскім павеце на Беларустчыне

Abstract

The main goal of the article was to determine the probable etymology of thirteen selected surnames of inhabitants of Lewkowo Nowe village which is situated in Narewka rejon, Hajnówka district, Białystok Region. The surnames that have not yet been the subject of etymological analysis were analysed, as well as the surnames with established etymologies, which, however, require some additional explanations and corrections reflecting the current state of knowledge of anthroponymy, especially at the linguistic-cultural borderlands. The etymologically analysed surnames are used both by the first inhabitants of Lewkowo Nowe and their descendants, cf. *Cieluszecki*, *Puczyński*, *Sacharczuk*, *Skiepk*, as well as by the inhabitants who settled in the village in question after World War II, especially on the turn of the 20th and 21st centuries, cf. *Bakanacz*, *Kardasz*, *Kryszeń*, *Panufnik*, *Poskrobko*, *Rubczewski*, *Smolski*, *Szykula*, *Wolkowycki*. Special attention in the article was devoted to the surnames: *Bakanacz*, *Kardasz*, *Kryszeń*, and *Panufnik*, which, as the current studies show, cause the most difficulties for etymologists in determining their origin.

Keywords: Etymology of surnames, village of Lewkowo Nowe, Hajnówka District, Białystok Region

Abstrakt

Głównym celem artykułu było ustalenie prawdopodobnych etymologii 13 wybranych nazwisk mieszkańców wsi Lewkowo Nowe, położonej w gminie Narewka, powiecie hajnowskim na Białostocczyźnie. Analizie poddano nazwiska, które nie były dotychczas przedmiotem analizy etymologicznej, oraz nazwiska o ustalonych etymologiach, które wymagają jednak pewnych uzupełnień i korekt, odzwierciedlających dzisiejszy stan wiedzy z zakresu antroponomii, zwłaszcza na pograniczach językowo-kulturowych. Nazwiska poddane analizie etymologicznej noszą zarówno pierwsi mieszkańcy Lewkowa Nowego i ich potomkowie, por. *Ciełuszecki, Puczyński, Sacharczuk, Skiepmo*, jak również mieszkańcy, którzy osiedlili się w badanej wsi po II wojnie światowej, zwłaszcza na przełomie XX i XXI wieku, por. *Bakanacz, Kardasz, Kryszel, Panufnik, Poskrobko, Rubczewski, Smolski, Szykula, Wołkowyci*. Najwięcej uwagi w artykule poświęcono nazwiskom *Bakanacz, Kardasz, Kryszel, Panufnik, Puczyński, Rubczewski, Skiepmo*, które, jak wynika z dotychczasowych badań, nastrożają etymologom największych trudności przy ustalaniu ich pochodzenia.

Słowa kluczowe: etymologia nazwisk, wieś Lewkowo Nowe, powiat Hajnówka, Białostocczyzna

Анацыя

Асноўнай мэтай артыкула было вызначэнне верагоднай этымалогіі 13 выбраных прозвішчаў жыхароў вёскі Ляўкова Новае, якая знаходзіцца ў гміне Нараўка, што ў Гайнаўскім павеце на Беласточчыне. Былі прааналізаваны прозвішчы, якія яшчэ не з'яўляліся прадметам этымалагічнага аналізу, і прозвішчы з усталяванымі этымалогіямі, якія, аднак, патрабуюць адпаведных дапаўненняў і выпраўленняў, абгрунтаваных сучаснымі станами ведаў у галіне антрапанімікі, асабліва на моўным і культурным памежжы. Прозвішчы, якія падвяргаюцца этымалагічнаму аналізу,носяць першыя жыхары Ляўкова Новага і іх нашчадкі (*Ciełuszecki, Puczyński, Sacharczuk, Skiepmo*), а таксама жыхары, якія пасяліліся ў даследаванай вёсцы пасля Другой сусветнай вайны, асабліва на мяжы XX-XXI стст. (*Bakanacz, Kardasz, Kryszel, Panufnik, Poskrobko, Rubczewski, Smolski, Szykula, Wołkowyci*). Асабліва ўвага ў артыкуле была прысвечана прозвішчам *Bakanacz, Kardasz, Kryszel, Panufnik, Puczyński, Rubczewski, Skiepmo*, якія, паводле папярэдніх даследаванняў, ствараюць для этымологаў найбольшыя цяжкасці ў вызначэнні свайго паходжання.

Ключавыя словы: этымалогія прозвішчаў, вёска Ляўкова Новае, Гайнаўскі павет, Беласточчына

Krótki rys historyczny terenu badań

Lewkowo Nowe – wieś leżąca w województwie podlaskim, w powiecie hajnowskim, w gminie Narewka. Znajduje się w bezpośrednim sąsiedztwie wsi Lewkowo Stare. Wieś Lewkowo Nowe została założona na przełomie XIX i XX w. na gruntach byłych dóbr Narewka. Centrum administracyjne dóbr stanowił dwór w Narewce-Lewkowie,

który wzniesiono na początku XVII w. nad rzeką Narewka, w niewielkim oddaleniu od wsi Lewkowo (dzisiaj Lewkowo Stare) (Dobroński, s. 30–32; Michaluk, 1997, s. 35–36). Wieloletnimi (przez prawie dwieście lat) właścicielami wymienionych dóbr byli Massalscy, którzy stąd zapewne rozpoczęli kolonizację Puszczy Narewka (Michaluk, 1997, s. 34). Zanim objęli ją Massalscy, istniały tam już dwie osady bojarskie nadane przez wielkiego księcia litewskiego w celu obsługi traktów. Osada bojarska w Lewkowie strzegła przeprawy na rzece Narewce, którą przebiegał trakt w kierunku na Narew, Bielsk, Drohiczyn i Mielnik. Osada bojarska w Grodzisku ochraniała inną przeprawę na rzece Narewce, którą z kolei biegł trakt do Starej Białowieży (Michaluk, 1997, s. 33). Massalscy odegrali znaczącą rolę w rozwoju dóbr Narewka. W pobliżu dworu w Narewce-Lewkowie prawdopodobnie Massalscy ufundowali cerkiew. Brak źródeł pisanych uniemożliwia ustalenie dokładnej daty założenia tej świątyni. Pierwsze wzmianki źródłowe o tej cerkwi, ale już unickiej, pochodzą z 1698 roku. Wzniesiono ją we wsi Lewkowo, gdzie istnieje, po licznych przebudowach, do chwili obecnej (Michaluk, 1997, s. 34). Pod koniec XVIII w. dobra Narewka zmieniły właściciela. Znalazły się w rękach Jana Węgierskiego (Michaluk, 1997, s. 51; Dobroński, 2011). Po trzecim rozbiórce Polski dobra Narewka znalazły się w granicach Rosji. W 1840 r. zostały przeniesione z powiatu grodzieńskiego do powiatu wołkowyskiego guberni grodzieńskiej (Michaluk, 1997, s. 52). Ostatnimi właścicielami dworu w Lewkowie byli Karol Dąbrowski i Julian Kamiński, który był jego posiadaczem prawie do końca XIX w. (Michaluk, 1997, s. 53–54).

Sytuację własnościową byłych dóbr Narewka w zasadniczy sposób zmieniła reforma agrarna rozpoczęta w Cesarstwie Rosyjskim w 1861 r. (Michaluk, 1997, s. 54). Reforma chłopska polegała na natychmiastowym zniesieniu poddaństwa i nadaniu chłopom praw cywilnych. Zapowiedziano wykup chłopskich gruntów na własność za pośrednictwem skarbu państwa i za zgodą właściciela.

Pod koniec XIX w. przestały funkcjonować wszystkie folwarki istniejące w byłych dobrach Narewka. Przestał także istnieć dwór w Lewkowie. Ziemię dworską rozparcelowano poprzez sprzedaż gruntów ornych, łąk i lasów chłopom, którzy pochodzili najczęściej ze wsi podlaskich i zanarwiańskich. Ludność napływowa osiedlała się na nabytych gruntach dworskich, dając początek nowej wsi. W ten sposób w pobliżu Lewkowa (później Stare Lewkowo, obecnie Lewkowo Stare) powstała wieś Nowe Lewkowo (obecnie Lewkowo Nowe).

Nowe Lewkowo początkowo zamieszkiwali wyłącznie chłopci wyznania prawosławnego, posługujący się gwarą białoruską (osadnicy z Narwi) lub ukraińską (osadnicy z Podlasia). Gwara ukraińska szybko zanikła, a mieszkańcy pochodzący z Podlasia zaczęli posługiwać się gwarą białoruską z pewną domieszką elementów ukraińskich (AGWB, t. 1, s. 52).

W okresie międzywojennym pojawiła się w Nowym Lewkowie pierwsza rodzina katolicka, która wybudowała wiatrak i zajmowała się przemiałem zboża na mąkę i śrutę. Następni mieszkańcy wyznania katolickiego przybyli do tej wsi dopiero pod

koniec XX i na początku XXI w. Liczebność katolików w Lewkowie Nowym nie przekracza obecnie 5% ogółu mieszkańców tej wsi.

Na początku XXI w. wieś Lewkowo Nowe liczyła 237 mieszkańców, którzy zajmowali się głównie rolnictwem, zwłaszcza uprawą zbóż, ziemniaków oraz hodowlą bydła mlecznego i opasowego. W ostatnich latach liczba mieszkańców wsi zaczęła gwałtownie spadać. W latach 1998–2021 zmalała aż o 41,2%. W 2021 r. mieszkało tu zaledwie 167 osób, spośród których tylko nieliczni zajmowali się uprawą roli i hodowlą bydła (WLN). Znaczny odsetek mieszkańców stanowili rolnicy-emeryci. Mieszkańcy wsi coraz częściej zakładali prywatne firmy (budownictwo drewniane, przetwórstwo drewna, mechanika samochodowa, usługi rolno-leśne, agroturystyka i in.) lub znajdowali zatrudnienie w okolicznych zakładach pracy, najczęściej w Zakładzie Ceramiki Budowlanej w Lewkowie Starym.

Cel, stan badań, materiał, metoda

W 1986 r. Michał Kondratiuk, onomasta pogranicza polsko-wschodniosłowiańskiego i słowiańsko-bałtyckiego, zgłosił postulat konieczności zintensyfikowania badań nad antroponią wschodniej Białostoczczyzny (Kondratiuk, 1986). Badacz zauważył, że

antroponomia Białostoczczyzny w porównaniu z innymi działami onomastyki jest najmniej opracowana, zarówno jeśli chodzi o zbieranie, gromadzenie i udostępnianie materiałów, jak też o ich analizę naukową. Nie mamy do tej pory rozpraw poświęconych poszczególnym typom nazw osobowych, ani monografi regionalnych reprezentujących antroponię większych obszarów. Ten brak opracowań odnosi się do obecnie funkcjonujących nazwisk, imion i przydomków, jak również do nazwań ludzi na przestrzeni wieków, to jest imiennictwa osobowego występującego w drukowanych i rękopiśmiennych źródłach od XV do XIX w. (Kondratiuk, 1986, s. 11).

Od tego momentu do chwili obecnej luka ta jest systematycznie wypełniana dzięki badaczom z różnych ośrodków slawistycznych w Polsce. Powstały liczne monografie i artykuły naukowe opublikowane przez badaczy reprezentujących takie ośrodki slawistyczne, jak Białystok (Michał Kondratiuk, Leonarda Dacewicz, Zofia Abramowicz, Lilia Citko, Bogusław Nowowiejski, Elżbieta Bogdanowicz, Michał Mordań), Lublin (Michał Sajewicz, Piotr Złotkowski), Opole/Zielona Góra (Bazyli Tichoniuk). Na szczególną uwagę zasługują badania M. Kondratiuka, który zgromadził bogaty materiał nazwiskowy z terenu Białostoczczyzny wschodniej i opracowuje *Słownik współczesnych nazwisk mieszkańców regionu białostockiego*. Liczne publikacje dotyczące nazwisk na terenie wschodniej Białostoczczyzny zawdzięczamy także badaczom reprezentującym Podlaski Instytut Naukowy w Bielsku Podlaskim (Ludmiła Łabowicz, Jerzy Hawryluk, Mikołaj Roszczenko).

Mimo znacznego zaawansowania na przełomie XX i XXI w. badań nad antroponią Białostoczczyzny wschodniej, zgłoszony prawie 40 lat temu przez M. Kondratiuka postulat zintensyfikowania badań nad antroponią tego regionu nadal pozostaje aktualny. Dotyczy to zarówno współczesnych nazwisk mieszkańców Białostoczczyzny wschodniej, jak też nazwisk używanych w tym regionie na przestrzeni wieków. Do zadań szczególnie pilnych należy przeprowadzenie wnikliwych badań nad etymologią nazwisk na pograniczach językowo-kulturowych.

Opis etymologii antroponimów funkcjonujących na pograniczach językowo-kulturowych wymaga od badaczy szczególnej wnikliwości oraz ostrożności w wyciąganiu wniosków i formułowaniu sądów. Na pograniczach językowo-kulturowych istnieje konieczność stosowania innej metodologii badawczej niż na terenach jednolitych etnicznie. Ustalanie pochodzenia nazw własnych na terenach pogranicznych wiąże się z koniecznością uwzględnienia szerokiego kontekstu językowego i kulturowego. W wyjaśnieniu genezy nazw własnych odnotowanych na pograniczu językowo-kulturowym niezbędne jest dostrzeżenie ścisłego związku danego onimu z obszarem, na którym występuje (Kondratiuk, 1995, s. 195–203).

Na badanym terenie zdecydowana większość nazwisk bazuje na imionach pochodzenia greckiego, rzadziej hebrajskiego i łacińskiego. System nazwiskowy zamieszkujących ten teren mieszkańców ma jednocześnie charakter pograniczny, kształtował się bowiem pod wpływem kilku języków wschodniosłowiańskich: białoruskiego, ukraińskiego i rosyjskiego. Istotną rolę w kształtowaniu się tego systemu odegrał także język polski, zwłaszcza po unii lubelskiej, gdy imiennictwo polskie było wykorzystywane na Podlasiu wschodnim w coraz większym zakresie, a w niedalekiej przyszłości odegrało – na równi z imionami wschodniosłowiańskimi – rolę nazwiskotwórczą. Na terenach pogranicznych zaczęło się pojawiać z czasem coraz więcej nazwisk utworzonych od apelatywów i nazw miejscowych, co stanowi cechę charakterystyczną polskiego systemu nazwiskowego.

Trudno się nie zgodzić z propozycją zawartą w artykule L. Dacewicz,

aby nazwiska zawierające w swych podstawach elementy niepolskie, czyli nazwiska używane przez Białorusinów Litwinów, Tatarów, Ukraińców, którzy z racji wielowiekowego zasiedlenia nie czują się obecnie, a może nie czuli się i dawniej, przybyszami z zewnątrz, lecz rdzennymi mieszkańcami tych ziem, w badaniach onomastycznych traktować jako równouprawnione, a nie obce na tym szczególnym obszarze, który był wspólną ojczyzną kilku narodowości (Dacewicz, 2003, s. 18).

Celem niniejszego opracowania jest ustalenie prawdopodobnych etymologii 13 nazwisk mieszkańców wsi Lewkowo Nowe położonej w województwie podlaskim, w powiecie hajnowskim, w gminie Narewka. Analizie poddano nazwiska mieszkańców Lewkowa Nowego, które nie zostały odnotowane w wielu gruntownych polskich słownikach etymologicznych, np. *Bakanacz*, *Cieluszecki*, *Kryszień*, *Rubczewski*, por. NIJP, GN, NP, a także nazwiska, które zostały wprowadzić w takich słownikach

uwzględnione, lecz przedstawione w nich propozycje etymologiczne wymagają pewnych uzupełnień i korekt, odzwierciedlających dzisiejszy stan wiedzy z zakresu antroponimii na pograniczach językowo-kulturowych, por. np. GEN. por. *Kardasz, Panufnik, Poskrobko, Puczyński, Sacharczuk, Skiepmo, Smolski, Szykuła, Wołkowycyki*. Nazwiska poddane analizie etymologicznej nosili zarówno pierwsi mieszkańcy Lewkowa Nowego i ich potomkowie (osiedleni przed I wojną światową i w okresie międzywojennym), por. *Cieluszecki, Puczyński, Sacharczuk, Skiepmo*, jak również mieszkańcy, którzy osiedlili się w tej wsi po II wojnie światowej, por. *Bakanacz, Kardasz, Kryszel, Panufnik, Poskrobko, Rubczewski, Smolski, Szykuła, Wołkowycyki*.

Prawdopodobne etymologie wybranych nazwisk mieszkańców Lewkowa Nowego

1. **Bakanacz**, gw. *bakan'ać*:

od wyrazu pospolitego, przezwiskowe – *Bakanacz* < n. os. *Bakan* < *bak* ‘krzyk’ < *bakać* ‘wykrzykiwać coś z radości, krzyżeć, wołać, strofować, łajać’ (SS; GEN); przezwisko *Bakan* mogła otrzymać osoba gadatliwa, towarzyska, por. ros. ap. *бака* ‘gadula’ (SRF); rdzeń *bak/бак* zawierają także liczne nazwiska notowane w Polsce i w Rosji, por. np. pol. *Bakaniuk, Bakula* i ros. *Баканов, Бакун*; niektórzy onomaści nazwisko *Bakanacz* wyprowadzają także od n. os. *Bakan* < ap. *bakan* ‘koszenila – ciemnoczerwony barwnik pozyskiwany z owadów – czerwców’; por. *Bakanacz* < *Bakan* < *bakan* ‘koszenila’; na Rusi nazwiska *Бакан* i *Баканов* należały do najczęściej notowanych wśród malarzy ikon i barwiarzy tkanin (Fam; PF-1; AF); niewykluczone, że nazwisko *Bakanacz* może również pochodzić od imienia cerk. *Авакум*, które mogło przybierać w językach wschodniosłowiańskich postać *Абакум, Бакун, Бакан* (Fam; GEN); mniej prawdopodobne pochodzenie badanego nazwiska od ap. *bakan, baken* ‘boja z okresowo zapalonym światłem barwnym, używana na wodach śródlądowych’ (NIJP).

2. **Cieluszecki (-a)*¹**, gw. *c'aluś'eck'i*:

od nazwy własnej, odmiejscowe – *Cieluszecki* < *Cieluszki*, gw. *Tieluszki, Tieluszki*, pow. białostocki, gm. Zabłudów, por. także *Ciałusza* (błrus. *Цялуша*), obwód mohylewski, rejon bobrujski (Białoruś) (Tel.Inf); nazwa wsi *Cieluszki* pochodzi od pogańskiego *Cielca*, który był czczony przez miejscową ludność przed przyjęciem

¹ Asteryskiem oznaczono nazwiska transformowane, które powstały w rezultacie rusyfikacji, polszczenia, transliteracji, a niekiedy błędów popełnionych przez kancelistów. Transliteracja badane nazwiska objęła zasadniczo dwa razy: pierwszy – kiedy nazwiska podlaskie dopasowywano do alfabetu i ortografii rosyjskiej w połowie XIX w., drugi – kiedy przechodzono z cyrylicy na alfabet polski w latach 20. XX w. (Tichoniuk, 2004, s. 157–162), por. np. podl. *Teluszecki*, ros. *Телушецкіі*, pol. *Cieluszecki*; podl. *Hryhoruk*, ros. *Григорук*, pol. *Grygoruk*.

prawosławia, stąd pierwotna nazwa wsi to *Święciciele* (Sosna, 2001); od obecnej nazwy wsi wywodzą się nazwiska podlaskie: *Cieluszecki*, *Tieluszecki* oraz *Teluszecki* (RWN); obecnie w Polsce nazwiska te nosi jedynie kilkadziesiąt osób z terenu powiatu hajnowskiego i miasta Białegostoku (RWN); nie można wykluczyć pochodzenia nazwisk *Cieluszecki*, *Tieluszecki*, *Teluszecki* od przydomków używanych w Polsce, a także na Białorusi i Ukrainie, np. *Cieluch*, *Cielusz*, *Teluch*, *Telusz*, por. *Cieluch* ‘człowiek opasły, ociężały’ < *cieluch* ‘roczny byczek’ (PF-1; Kolber, 2008, s. 15); większość spośród przytoczonych przydomków z czasem przekształciła się w nazwiska (N-P).

3. **Kardasz**, gw. *kard'aś*:

od wyrazu pospolitego, przydomkowe – *Kardasz* < ap. *kardasz* ‘brat, pobratymiec, krewny’; wspomniany apelatyw pochodzi z języka tatarskiego, por. *kardasz* ‘urodzony przez tę samą matkę’, przenośnie był używany w znaczeniu ‘krewny, brat, przyjaciel’; imię *Kardasz* często nadawano dzieciom urodzonym w kolejnym związku małżeńskim (NIJP; GEN); nazwisko *Kardasz* może mieć także korzenie węgierskie lub litewskie, por. węg. *kard* ‘szabla’, element końcowy *-asz* wskazuje na związek człowieka z bronią białą, por. lit. *kardas* ‘miecz, szabla’ (KBC); mniej prawdopodobne jest pochodzenie badanego nazwiska od n. os. *Karda* < ap. *karda* ‘karczoch’ lub ‘gatunek chabra’ (NIJP) i ap. *kardacz* ‘metalowa szczotka do czyszczenia skóry koni i bydła’; por. także *Kardasze* (ukr. *Кардауи*), wsie położone w obwodzie czernihowskim, sumskim i dniepropietrowskim na Ukrainie (KB).

4. **Kryszęń**, gw. *kryś'ën*:

od nazwy własnej, odmienne – *Kryszęń* < *Krysz*, *Krys*, *Kryś* < błrus. *Krysztof* (*Крыштоф*), *Krysztop* (*Крыштон*), pol. *Krzysztof*, imię pochodzenia greckiego, grec. *Χριστόφορος* (*Christophoros*) ‘niosący Chrystusa’, błrus. *Kryscin* (*Крысцін*), pol. *Krystyn*, imię pochodzenia łacińskiego, łac. *Christinus* ‘należący do Chrystusa’, błrus. *Kryspin* (*Крыспін*), pol. *Kryspin*, imię pochodzenia łacińskiego, łac. *Crispinus*, od przymiotnika *crispus* ‘kędzierzawy’, błrus. *Krysan* (*Крысан*), forma imienia *Chrysanf* (*Χρυσανφ*), pol. *Chryzant*, imię pochodzenia greckiego, grec. *Χρῦσανθος*, od przymiotnika *χρῦσανθής* (*chrysanthés*) ‘o złotym kwiatku’, błrus. *Kryskient* (*Крыскент*), pol. *Krescencjusz*, imię pochodzenia łacińskiego, por. łac. *creocere* ‘wzrastać’ (Tichoniuk, 2002; GEN; RI; SRF; Uscinovič, 2011); nazwisko *Kryszęń* niektórzy badacze wyprowadzają także ze starego apelatywu *kryśb* (*крышь*), możliwe więc, że przydomkowe *Kryszęń* było nadawane osobom, które zajmowały się kryciem dachów słomą lub gontem; białoruski czasownik *крыць* posiada dodatkowe znaczenie ‘chronić, strzec’, przydomkowe *Kryszęń* mógł więc otrzymać człowiek otoczony opieką i troską bliskich lub ten, kto przesadnie troszczył się o siebie; przydomkowe to z czasem przekształciło się w nazwisko (PF-1).

5. **Panufnik**, gw. *pan'ufn'ik*:

od nazwy własnej, odmienne – *Panufnik* < cerk. *Panufij* < kopt. lub stegip. *Panuf* (KPPC); nazwisko *Panufnik* nosi w Polsce ponad 400 osób (RWN, KRFP); nazwisko *Panufnik* nosił m.in. znany kompozytor Andrzej Panufnik, którego przodkowie do

XIX wieku posługiwali się nazwiskiem *Panuchnik* (Szwarcman); nazwisko *Panuchnik* (*Панухник, Панухник*) jest obecnie notowane na terenie Rosji, Białorusi i Ukrainy (KRFP); w tych krajach są także używane nazwiska *Пануф, Пануфник, Пануфьев* (OP); niewykluczone, że nazwiska *Panufnik* i *Panuchnik* mogą także pochodzić od wyrazu pospolitego *pan*, por. *panuchnik* ‘forma grzecznościowa w bezpośrednim zwracaniu się do wysoko postawionej osoby’, a to od ap. *pan* ‘wysoko postawiona osoba, dostojnik’ (NIJP; GEN; SP), por. także polskie nazwiska *Panuchno, Paniuchno* (RWN).

6. **Poskrobko**, gw. *paskr'ópko*:

od wyrazu pospolitego, przezwiskowe – *Poskrobko* < gw. ap. *poskrobek* ‘mały chlebek upieczony z resztek ciasta wyskrobanego ze ścian dzieży’, od *poskrobać* ‘poskrobać, wyskrobać, wybrać’; przenośnie *poskrobek* oznacza ‘najmłodsze dziecko w rodzinie lub dziecko urodzone przez matkę w późnym wieku’, por. pol. *wyskrobek*, podl. *v'yskrabok* (MSGP; NIJP; GEN).

7. **Puczyński (-a)**, gw. *puč'yn sk'i*:

od nazwy własnej, odmiejscowe – *Puczyński* < *Puczyn, Puczyno, Puczyny, Puczycce* (NIJP), por. *Puczyn*, powiat homelski, rejon brahiński (Białoruś), *Puczyno*, powiat witebski, rejon połocki (Białoruś), *Puczyny*, powiat brzeski, rejon piński (Białoruś), *Puczycce*, pow. łosicki, gm. Platerów (SGKP, t. 9, s. 274; WUNM); nazwisko *Puczyński* bywa również wyprowadzane od przezwiska *Pucz* < *puczyć się* ‘nadymać się’, ‘być dumnym i nieprzystępnym’ lub od *puczny, puczysty* ‘nabrzmiały, rozdęty, pękaty’, por. także nazwisko *Puczowski* < *Puczko* < n. os. *Pucz* ‘puczyć się, nadymać się’ (SS; GEN); w przeszłości we wschodniej Słowiańszczyźnie funkcjonował wyraz *Pucznia* (ros. *Пучня*) używany w znaczeniu ‘sноп, pęczek, wiązka’, por. podl. *puk, puczok* ‘większa liczba jednorodnych przedmiotów związanych razem, np. słomy’; w ten sposób określano także modny niegdyś wśród duchowieństwa prawosławnego rodzaj fryzury, polegającej na związywaniu włosów w kucyk, a osoba nosząca taką fryzurę otrzymywała przezwisko *Pucznia*, które mogło stać się podstawą nazwiska *Puczyński* (PF-2).

8. **Rubczewski (-a)**, gw. *rupč'eusk'i*:

od nazwy własnej, odmiejscowe – *Rubczewski* < *Rubcza, Rubcze*; por. *Rubcza*, powiat homelski, rejon petrykowski (Białoruś), powiat briański, rejon żyriatiński (Rosja), *Stara Rubcza*, powiat briański, rejon diatkowski (Rosja), *Rubcze*, powiat lwowski, rejon przemysłański (Ukraina), powiat rówieński, rejon rówieński (SGKP, t. 15, cz. 2, s. 554); nazwa *Rubcza* mogła być także używana w odniesieniu do cieśli, drwala i masarza, których podstawowym narzędziem pracy były siekiera i topór. por. *Rubcza* < błrus. *рубать* ‘rąbać’ (GEN, NP); nazwisko *Rubczewski* może również wywodzić się od błrus. ap. *рубей* ‘blizna, szrama’, por. *Rubczewski* < błrus. *рубчасты* ‘pokryty bliznami po ranach zadanych bronią sieczną’ < błrus. *рубей* ‘blizna, szrama’ (PF-1); nie można także wykluczyć utworzenia badanego nazwiska od przezwiska *Rubko*, por. *Rubczewski* < *Rubko* < *Ruba* < błrus. *рубать*, ‘rąbać, siec’, taką samą motywację mają także nazwy *Rubak, Rubaj, Ruban* (Brückner, 1957); niektórzy badacze

opowiadają się za pochodzeniem nazwisk typu *Rubaj*, *Rubak*, *Ruban* od przymiotnika *ruby* (z fonetyką ukraińską) ‘gruby’, ‘grubiański’ (NP), a także od imienia męskiego *Rubiec* < *Rub*, por. *Rubientij*, ros. *Рубенный*, łac. *rubennis* ‘rubinowy, czerwieniący się’, por. błrus. nazwiska *Rubski*, *Rubcewicz*, *Rubczenia* (Lemtúgova, Gaponenko, 2018, s. 468–469; Uscinovič, 2011).

9. **Sacharczuk**, gw. *saxarč'uk*:

od nazwy własnej, odimienne – *Sacharczuk* < podl. *Sacharko* < podl. *Sachar* (Tichoniuk, 2002; Mordań, 2019, s. 141), por. także nazwisko *Sacharuk* < *Sachar*; imię pochodzenia hebrajskiego, hebr. זְכַרְיָהּ (*Zechariah*) ‘Jahwe pamięta’, cerk. *Захарія* (RI, NIJP); pochodzenie nazwiska *Sacharczuk* jest ustalane dotychczas w zróżnicowany sposób, por. np. „*Sacharczuk* – od *sachar* ‘cukier’, też od niemieckiej nazwy osobowej *Sacher*, ta od imienia *Zacharias*” (NIJP, GEN)); „*Сахары* и *Сахаровы* встречались на Руси уже полтысячелетия назад, когда у нас и в помине не было сладкого кристаллического продукта из свеклы или тростника (SRF). Дело в том, что словом «сахар» ранее обозначали сладкие соки, добываемые из различных растений. *Сахаровых* много, потому что имя *Сахар* как нельзя лучше годилось, чтобы называть им (помимо даваемого при крещении непонятого церковного имени) свое любимое, «сладкое» дитяtko” (SRF); podlaskie nazwisko *Sacharczuk* ma jednak taką samą etymologię, jak równolegle używane w tym regionie nazwisko *Zacharczuk*, które pochodzi od *Zacharko* < *Zachar*, cerk. *Zacharija*, hebr. זְכַרְיָהּ (*Zechariah*); imię *Sachar* (< *Zachar*) było używane na Podlasiu w czasie formowania się nazwisk (Tichoniuk, 2002) oraz w okresie późniejszym (Dacewicz, 2001).

10. **Skiepko**, gw. *sk"ėpko*:

od wyrazu pospolitego, przezwiskowe – *Skiepko* < ap. *skiepka*, por. gw. podl. *Skiepka* ‘łuczywo, trzaska’, fon. *sk"ėpka*, ukr. *ckina*, *ckinka* ‘łuczywo, trzaska’; przypuszczalnie mogło być używane na określenie kogoś chudego (Sajewicz, 2022, s. 246), por. także gw. *skiebka*, fon. *sk"ėpkalskibka*, fon. *sk"ipka* ‘kromka chleba’ (GEN); nazwisko *Skiepko* bywa również wyprowadzane od czasownika *skipać*, *skipieć*, ‘wrzeć, gotować się’ (NIJP) i pierwotnie mogło pełnić funkcję przezwiska charakteryzującego człowieka ze względu na skłonność do gniewu (GN), por. ukr. *skinamися* ‘zachowywać się zaczepnie, agresywnie w stosunku do kogoś’ (SUM, 1909, t. 4, s. 135); niewykluczone, że nazwisko *Skiepko* może pochodzić także od ukr. *скенкувати* ‘naśmiewać się, drwić z kogoś’ (PF-1).

11. **Smolski** (-a), gw. *sm'ólsk'i*:

od nazwy własnej, odmiejscowe – *Smolski* < n. miejsc. *Smólsk*, *Smoly*, *Smolnia*, *Smolnica*, *Smolice* (NIJP, GEN); por. np. *Smólsk*, pow. włocławski, gm. Włocławek, *Smoly*, pow. nowodworski, gm. Zakroczym; *Smolnica*, nazwa ludowa *Smolnia*, przysiółek wsi Tarnopol, pow. hajnowski, gm. Narewka, pow. suwalski, gm. Rutka-Tartak; *Smolice*, pow. krotoszyński, gm. Kobylin, pow. oświęcimski, gm. Zator; pow. zgierski, gm. Stryków (SGKP, t. 10, s. 905, WUNM); nazwisko *Smolski* może pochodzić także od formy imiennej *Smola*, por. *Smolski* < tatar. *Smola*, arab. *Ismail*

(Bogdanowicz, 2019, s. 17); nazwisko częste wśród Tatarów zamieszkujących ziemie polskie i białoruskie; nazwiska tatarskie z sufiksem *-ski /-cki* były często tworzone od imion, tymczasem w polskiej antroponimii sufiks ten w głównej mierze łączono z nazwami miejscowości (Bogdanowicz, 2019, s. 17); niektórzy badacze uważają, że badane nazwisko mogło powstać od przezwiska *Smolski*, które było używane na określenie człowieka, który pozyskiwał smołę (żywicę) (PF-1).

12. **Szykuła**, gw. *šyk'ula*:

od wyrazu pospolitego, przezwiskowe – *Szykuła* < przezw. *Szykuła* < ap. *szyk* ‘elegancja, efektowny wygląd, umiejętność noszenia ubrania’ (PF-1); przezwiskiem *Szykuła* określano często człowieka, który przesadnie dbał o swój wygląd; niektórzy badacze wywodzą także to nazwisko od apelatywu *szyk* ‘porządek’, oddział wojska (NIJP; GEN).

13. **Wołkowycki** (-a), gw. *vaŭkav'yc'ki*:

od nazwy własnej, odmiejscowe – *Wołkowycki* < Wołkowysk (NIJP); *Wołkowysk* położony w dawnym pow. grodzieńskim, dziś na Białorusi, został odnotowany w latopisie z 1252 roku jako *Wołkowyjesk* (Wołk.GW); niewykluczone także, że nazwisko *Wołkowycki* charakteryzuje człowieka ze względu na miejsce, w którym mieszka, por. ‘na odludziu, pod lasem, gdzie wyją wilki’; niektórzy badacze nazwisko *Wołkowycki* wywodzą od n. os. *Wołkow*, por. potomek *Wołkowa* (Wołk.GW); Boris Ottokar Ungebaun zauważa, że badane nazwisko było charakterystyczne dla ludności żydowskiej, por. *Волковыцкий* < *Волковыск* (*Wołkowysk*, miasto położone obecnie w obwodzie grodzieńskim na Białorusi) (Ungebaun, 1989, s. 263–264).

Uwagi końcowe

Ziemie położone między górną Narwią a Narewką mają charakter typowo pograniczny. Pograniczny charakter tych ziem przejawia się nie tylko w ich historii i kulturze, ale także w nazewnictwie osobowym. Na tym terenie doszło do uformowania się nie dwóch odrębnych systemów nazwicznych – polskiego i wschodniosłowiańskiego, lecz jednego wspólnego, charakteryzującego się obecnością cech fonetycznych, strukturalnych i leksykalnych kilku języków – polskiego, białoruskiego, ukraińskiego oraz w mniejszym stopniu rosyjskiego, litewskiego i tatarskiego (Dacewicz, 2013, s. 270; Tichoniuk, 2004, s. 220).

Zetknięcie się ze sobą dwóch kultur – zachodniosłowiańskiej i wschodniosłowiańskiej i ich wzajemne przenikanie wpłynęły na proces kształtowania się na tym terenie systemu antroponimicznego. Występują tu właściwe dla Słowian wschodnich nazwiska patronimiczne utworzone najczęściej od imion pochodzenia greckiego za pomocą formantów *-uk/-czuk*, *-ewicz*, *-owicz*, ale są także notowane charakterystyczne dla polszczyzny nazwiska otoponimiczne z formantem *-ski/-cki* i nazwiska odapelatywne (Sajewicz, 2013, s. 9).

Głównym celem opracowania było ustalenie prawdopodobnych etymologii 13 nazwisk notowanych we wsi Lewkowo Nowe położonej w gminie Narewka, w powiecie hajnowskim. Analizie poddano nazwiska, które nie zostały odnotowane w wielu gruntownych polskich słownikach etymologicznych, oraz nazwiska o ustalonych już etymologiach, które wymagają jednak pewnych uzupełnień i korekt.

Nazwiska poddane analizie etymologicznej noszą zarówno pierwsi mieszkańcy Lewkowa Nowego i ich potomkowie, por. *Cieluszecki, Puczyński, Sacharczuk, Skiepmo*, jak również mieszkańcy, którzy osiedlili się w badanej wsi po II wojnie światowej, zwłaszcza na przełomie XX i XXI w., por. *Bakanacz, Kardasz, Kryszew, Panufnik, Poskrobko, Rubczewski, Smolski, Szykuła, Wołkowycki*.

Największe kontrowersje wśród etymologów wywołują nazwiska *Bakanacz, Kardasz, Kryszew, Panufnik, Puczyński, Rubczewski, Skiepmo*.

Nazwisko *Bakanacz* najczęściej się wyprowadza od nazwy osobowej *Bakan* < *bak* ‘krzyk’ < *bakać* ‘wykrzykiwać coś z radości, krzyczeć, łajać’, por. ros. *бака* ‘gadula’. Niektórzy onomaści nazwisko *Bakanacz* wywodzą także od n. os. *Bakan* < ap. *bakan* ‘koszenila – ciemnoczerwony barwnik pozyskiwany z owadów’. Na Rusi nazwiska *Бакан* i *Баканов* należały do najczęściej notowanych wśród malarzy ikon i barwiarzy tkanin. Niewykluczone, że nazwisko *Bakanacz* może również pochodzić od imienia cerk. *Абвакум*, por. formy skrócone tego imienia *Абакум, Бакум, Бакан*.

Nazwisko *Kardasz* pochodzi od n. os. *Kardasz* < ap. *kardasz* ‘brat, pobratymiec, krewny’, por. tatar. ‘krewny, brat, przyjaciel’. Badane nazwisko może mieć także korzenie węgierskie lub litewskie, por. węg. *kard* ‘szabla’ i lit. *kardas* ‘miecz, szabla’. Mniej prawdopodobne pochodzenie badanego nazwiska od n. os. *Karda* < ap. *karda* ‘karczoch’ lub ‘gatunek chabra’.

Nazwisko *Kryszew* może być wyprowadzane od form skróconych niektórych imion wschodniosłowiańskich, najczęściej zapożyczonych z języka polskiego, por. *Krysz, Krysz, Kryś* < biał. *Крыштоф, Крыштон, Крысцін, Крыспін, Крысан, Крыскент*². Badane nazwisko niektórzy badacze wyprowadzają także ze starego apelatywu *крыць* (*крыць*). Możliwe więc, że przydomek to było nadawane osobom, które zajmowały się kryciem dachów słomą lub gontem. Białoruski czasownik *крыць* posiada także dodatkowe znaczenie ‘chronić, strzec’. Przydomek *Kryszew* mógł więc otrzymać człowiek otoczony opieką i troską bliskich lub ten, kto przesadnie troszczył się o siebie.

Nazwisko *Panufnik* mogło być utworzone od imienia *Папуфіў* < kopt. lub. stegip. *Panuf*. Niektórzy badacze nazwisko *Panufnik* < *Panuchnik* wywodzą od apelatywu *pan*, por. *panuchnik* ‘forma grzecznościowa w bezpośrednim zwracaniu się do wysoko postawionej osoby’ < *pan* ‘wysoko postawiona osoba, dostojnik’.

Nazwisko *Puczyński* może być wyprowadzane zarówno od nazw miejscowości, jak i apelatywów, por. *Puczyński*, od n. miejsc. *Puczyn, Puczyno, Puczyny, Puczyce*

² Niewykluczone, że formy *Krysz, Krysz, Kryś* mogły być utworzone bezpośrednio od odpowiedników polskich wymienionych imion białoruskich (GEN).

lub ap. *puk*, *puczok*, *pucznia* ‘większa liczba jednorodnych przedmiotów związanych razem, np. słomy, lnu, włosów’.

Nazwisko *Rubczewski* jest najczęściej wyprowadzane od nazw miejscowych *Rubcza*, por. *Rubcza* < biał. *pyбцаь*. Nazwisko *Rubczewski* może również wywodzić się od wschł. ap. *pyбей* ‘blizna, szrama’, por. wschł. *pyбчасты* ‘pokryty bliznami po ranach zadanych bronią sieczną’ < wschł. *pyбей* ‘blizna’. Nie można także wykluczyć utworzenia badanego nazwiska od przezwiska *Rubko*, por. *Rubko* < *Ruba* < biał. *pyбать* ‘rąbać, sieć’. Niekiedy badacze opowiadają się za pochodzeniem badanego nazwiska od przymiotnika *ruby* (z fonetyką ukraińską) ‘gruby’, ‘grubiański’ oraz od imienia męskiego *Rubiec* < *Rub*, por. ros. *Rubientij*, łac. *rubennis* ‘rubinowy, czerwieniący się’.

Nazwisko *Skiepkko* bywa zwykle wyprowadzane od ap. *skiepkka* ‘łuczywo, trzaska’, metaforycznie ‘chudzielec’. Może także wywodzić się od czasownika *skipać/skipieć* ‘wrzeć, gotować się’ i pierwotnie oznaczać człowieka skłonnego do gniewu, a także od ukr. *skinamusia* ‘zachowywać się zaczepnie, agresywnie w stosunku do kogoś’. Niewykluczone także, że analizowane nazwisko pochodzi od ukr. *скенкываму* ‘naśmiewać się, szydzić, drwić z kogoś lub z czegoś’.

Nieco mniejsze kontrowersje wywołują wśród onomastów propozycje etymologiczne odnoszące się do pozostałych poddanych analizie nazwisk mieszkańców Lewkowa Nowego, por. *Cieluszecki*, *Poskrobko*, *Sacharczuk*, *Smolski*, *Szykuła*, *Wolkowyci*.

Etymologia nazwisk mieszkańców Lewkowa Nowego wymaga dalszych badań. Badania wstępne wskazują, że największe grupy nazwisk pierwszych mieszkańców Lewkowa Nowego (przełom XIX i XX w. i lata międzywojenne) stanowiły nazwy patronimiczne o proveniencji wschodniosłowiańskiej z sufiksami *-uk/-czuk* i *-owicz/-ewicz* (ponad 53%) oraz charakterystyczne dla polszczyzny antropimie odmiejscowe z sufiksem *-ski/-cki* (ponad 33%). Niektóre nazwiska patronimiczne należy jednak zaliczyć do nazw osobowych wspólnych dla wschodniosłowiańskiej i polskiej tradycji nazewniczej. Do mniej licznych (ponad 13%) należały nazwiska odapelatywne. Liczebność nazwisk odtoponimicznych i odapelatywnych znacznie wzrosła po II wojnie światowej w wyniku osiedlenia się w Lewkowie Nowym osób pochodzących z innych regionów Polski, m.in. zachodniego Podlasia, Mazowsza, a nawet Lubelszczyzny, Podkarpacia i Śląska. Obecnie nazwy patronimiczne stanowią już tylko 37% ogółu nazwisk mieszkańców Lewkowa Nowego, nazwy odtoponimiczne – również 37%, a nazwy odapelatywne – 26%.

REFERENCES / BIBLIOGRAFIA

Sources / Źródła

- Brückner, Alexander. (1957). *Słownik etymologiczny języka polskiego*. Kraków: Wiedza Powszechna.
- Fam – *Familii*. [*Фаміліі*]. Pobrano z: <https://words.su/surnames/starting-with-ba> (dostęp: 23.03.2023).
- GEN – *Genealogia. Etymologia nazwisk*. Pobrano z: <https://web.archive.org/web/20170824033731/http://www.stankiewicz.com/index.php?kat=44> (dostęp: 26.03.2023).
- GN – Naruszewicz-Duchlińska, Alina. *Geneza nazwisk*. Pobrano z: <http://www.genezanazwisk.pl/> (dostęp: 12.03.2023).
- KBC – Lemtûgova, Valentina. *V kornâh vsâ sila*. [*Лемтюгова, Валентина. В корнях вся сила*]. Pobrano z: <https://www.sb.by/articles/v-kornyakh-vsya-sila.html> (dostęp: 11.04.2023)].
- KPPC – *Каноніцкія правіла Праваславной царквы*. [*Канонические правила Православной церкви*]. Pobrano z: <https://orthodoxbible.ru/canons.php> (dostęp: 26.05.2023).
- KRFP – *Karta rasprostranënności familii Panufnik*. [*Карта распространённости фамилии Пануфник*]. Pobrano z <https://forebears.io/ru/:surnames/panufnik> (dostęp: 24.05.2023).
- KB – *Kardašy* [*Кардашы*]. Pobrano z: <https://ru.wikipedia.org/wiki/Кардаши> (dostęp: 8.05.2023).
- Lemtûgova, Valentina; Gaponenko, Irina. (2018). *Korni našyh familij*. Minsk: Izdatel'skij dom „Zvâzda”. [*Лемтюгова, Валентина; Гапоненко, Ирина. (2018). Корни наших фамилий. Минск: Издательский дом „Звезда”*].
- MSPG – Wronicz, Jadwiga, (red.). (2010). *Mały słownik gwar polskich*. Kraków: Wydawnictwo LEXIS.
- NIJP – Czopek-Korciuch, Barbara; Górny, Halszka; Magda-Czekaj, Małgorzata; Palinciuc-Dudek, Elena; Skowronek, Katarzyna; Supranowicz, Ewa. *Nazwiska w Polsce*. Pobrano z: <https://nazwiska.ijp.pan.pl/> (dostęp: 12.03.2023).
- N-P – *Nazwiska-polskie*. Pobrano z: <https://nazwiska-polskie.pl/> (dostęp: 4.04.2023).
- NP – Rymut, Kazimierz. (1991). *Nazwiska Polaków*. Wrocław–Warszawa–Kraków: Zakład Narodowy im. Ossolińskich.
- NwP – *Nazwiska w Polsce*. Pobrano z: <https://genealogia.com.pl/genealogia/nazwiska/index.htm> (dostęp: 24.05.2023).
- OP – *Odnofamilcy Panufnik*. [*Однофамильцы Пануфник*]. Pobrano z: <https://looking-4.me/surname/Пануфник> (dostęp: 26.05.2023).
- PF-1 – *Proiŝoŝdenie familii*. [*Происхождение фамилии*]. Pobrano z: <https://nominic.ru/> (dostęp: 22.01.2023).
- PF-2 – *Proiŝoŝdenie familii*. [*Происхождение фамилии*]. Pobrano z: https://names.neolove.ru/last_names/ (dostęp: 15.03.2023).
- RI – *Russkie imena*. [*Русские имена*]. Pobrano z: <http://kurufin.ru/html/rus.html> (dostęp: 2.03.2023).
- RWN – *Nazwiska polskie. Rozkład występowania nazwisk w powiatach*. Pobrano z: <http://nlp.actaforte.pl:8080/Nomina/Ndistr> (dostęp: 15. 05.2023).
- SGKP – Sulimierski, Filip; Chlebowski, Bronisław; Walewski, Władysław. (1880–1902), *Słownik geograficzny Królestwa Polskiego i innych krajów słowiańskich*, t. 1–15. Warszawa:

- Wydany przez Filipa Sulimierskiego, Bronisława Chlebowskiego, Władysława Walewskiego.
- SRF – *Slovar' russkikh familij*. [*Словарь русских фамилий*]. Pobrano z: <https://my-dict.ru/dic/slovar-russkikh-familiy/> (dostęp: 6.03.2023)
- SS – *M. Arcta Słownik staropolski*. Pobrano z: https://pl.wikisource.org/w/index.php?title=Plik:M._Arcta_S%C5%82ownik_Staropolski.djvu&page=21 (dostęp: 5.03.2023).
- SUM – Grinčenko, Borys Dmytrovyč, (red.). (1997). *Slovar' ukrajins'koji movy*, t. 4. Kyjiv: Nukova dumka. [Грінченко; Борис Дмитрович (ред.). (1997). *Словарь української мови*, т. 4. Київ: Наукова думка].
- Tel.Inf – *Telusha*. Pobrano z: <https://www.komandirovka.ru/cities/telusha/> (dostęp: 18.03.2023).
- Ungebaun, Boris Ottokar. (1989). *Russkije familii*. Moskwa: Progress. [Унбеган, Борис Оттокар. (1972). *Русские фамилии*. Москва: Прогресс] (dostęp: 16.10.2023).
- Uscinovič. Anna. (2011). *Sloŭnik asabovych ulasnyh imėn*. Minsk: Litaratura i Mastactva. [Уціновіч, Анна. (2011). *Слоўнік асабовых уласных імён*. Мінск: Літаратура і Мастацтва].
- WLN – *Wieś Lewkowo Nowe w liczbach*. Pobrano z: https://www.polskawliczbach.pl/wies_Lewkowo_Nowe (dostęp: 18.03.2023).
- Wołk.GW – *Wołkowycy*. Pobrano z: <https://wspolczesna.pl/podgajecki-to-ten-co-mieszkal-pod-gajem/ar/4940045> (dostęp: 15.03.2023).
- WUNM – *Obwieszczenie ministra spraw wewnętrznych i administracji z dnia 17 października 2019 r. w sprawie wykazu urzędowych nazw miejscowości i ich części*. Pobrano z: file:///C:/Users/User/Downloads/wykaz_urzedowych_nazw_miejscowosci_i_ich_czesci-1.pdf (dostęp: 20.03.2023).
- AF – *Analiz familij*. [*Анализ фамилий*]. Pobrano z: <https://www.analizfamili.ru/> (dostęp: 10.03.2023).

Studies / Opracowania

- AGWB – Glinka, Stanisław; Obrębska-Jabłońska, Antonina; Siatkowski, Janusz (red.). (1980). *Atlas gwar wschodniosłowiańskich Białostoczczyzny*, t. 1. Wrocław–Warszawa–Kraków–Gdańsk: Zakład Narodowy imienia Ossolińskich. Wydawnictwo Polskiej Akademii Nauk.
- Bogdanowicz, Elżbieta. (2019). Nazwiska jako świadectwo wielokulturowości Podlasia. *Linguodidactica*, 22, s. 5–19.
- Dacewicz, Leonarda. (2001). *Antroponimia Białegostoku XVII–XVIII wieku*. Białystok: Wydawnictwo Uniwersytetu w Białymstoku.
- Dacewicz, Leonarda. (2003). Z historii nazwisk na polsko-wschodniosłowiańskim pograniczu kulturowym. W: *Nazwy własne a kultura. Polska i inne kraje słowiańskie* (s. 11–19). Warszawa: Sławistyczny Ośrodek Wydawniczy PAN.
- Dacewicz, Leonarda. (2013). Imiona w strukturze nazwisk dawnych mieszkańców polsko-litewsko-wschodniosłowiańskiego pogranicza jako fakt kulturowy. W: Jarosław Ławski (red.). *Pogranicza. Kresy. Wschód a idee Europy* (s. 267–280). Białystok: Książnica Podlaska im. Łukasza Górnickiego.
- Dobroński, Adam Czesław. (2011). *Niespełnione miasto*. Pobrano z: https://www.umb.edu.pl/photo/pliki/medyk/miasta_naszego_regionu/mrn-marzec2011.pdf (dostęp: 12.03.2023).
- Kolber, Teresa. (2008). Nazwiska od nazw zwierząt w dziewiętnastowiecznych księgach parafialnych dekanatu wadowickiego. *Annales Academiae Paedagogicae Cracoviensis*, 62, *Studia Linguistica*, 4, s. 156–178.

- Kondratiuk, Michał. (1986). Problematyka badań onomastycznych w regionie białostockim. *Białostoczczyzna*, 2, s. 7–12.
- Michaluk, Dorota. (1997). *Dobra i miasteczko Narewka na tle dziejów regionu (do końca XIX wieku)*. Białystok–Narewka: Urząd Gminy w Narewce.
- Mordań, Michał. (2019). *Chrześcijańskie dziedzictwo imiennicze utrwalone w nazwiskach mieszkańców Bielska Podlaskiego, Hajnówki i Siemiatycz*. Białystok: Wydawnictwo Uniwersytetu w Białymstoku.
- Sajewicz, Michał. (2013). *Nazwiska patronimiczne z formantem -uk w powiecie hajnowskim na Białostoczczyźnie na tle ogólnopolskim*. Lublin: Wydawnictwo Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej.
- Sajewicz, Michał. (2022). Najpopularniejsze nazwiska mieszkańców powiatu hajnowskiego na początku XX wieku. W: Marcin Cybulski, Maria Kleindienst-Mocarz, Andrij Saweń (red.). *Umysł otwarty. Historia – Kultura – Społeczeństwo* (s. 247–257). Lublin: Wydawnictwo KUL.
- Sosna, Grzegorz. (2001). *Święte miejsca i cudowne ikony. Prawosławne sanktuaria na Białostoczczyźnie*. Białystok: Orthdruk.
- Szwarcman, Dorota. (11.02.2014). *Andrzej Panufnik – historia życia*. Pobrano z: <https://www.polityka.pl/tygodnikpolityka/kultura/1569905,1,andrzej-panufnik-historia-zycia.read> (dostęp: 10.03.2023)
- Tichoniuk, Bazyli. (2000). *Imiona i ich formy na pograniczu polsko-białoruskim od XVI w. do roku 1839*. Zielona Góra: Wydawnictwo Wyższej Szkoły Pedagogicznej im. Tadeusza Kotarbińskiego.
- Tichoniuk, Bazyli. (2004). Transformacja nazwisk wschodniosłowiańskich w Polsce na przykładzie niektórych struktur antroponimicznych z sufiksem *-uk/-czuk*. W: Bazyli Tichoniuk, Włodzimierz Wilczyński (red.). *Ze studiów nad językami i literaturami wschodniosłowiańskimi* (s. 155–162). Zielona Góra: Oficyna Wydawnicza Uniwersytetu Zielonogórskiego.

Objaśnienie skrótów:

- ap. – apelatyw
arab. – arabski
błrus. – białoruski
cerk. – cerkiewny
fon. – fonetyczny
gm. – gmina
grec. – grecki
gw. – gwarowy
hebr. – hebrajski
kopt. – koptyjski
lit. – litewski
łac. – łaciński
n. miejsc. – nazwa miejscowa
n. os. – nazwa osobowa
podl. – podlaski
pol. – polski

pow. – powiat
przew. – przezwisko
stegip – staroegipski
tatar. – tatarski
ukr. – ukraiński
węg. – węgierski
wschśł. – wschodniosłowiański

SUBMITTED: 2024.06.27

ACCEPTED: 2024.09.30

PUBLISHED ONLINE: 2025.01.08

ABOUT THE AUTHOR / O AUTORZE

Michał Sajewicz – Polska; Lublin; Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie; prof. zwyczaj. dr hab. – profesor emerytowany; *specjalność*: językoznawstwo słowiańskie; *zainteresowania naukowe*: dialektologia (ze szczególnym uwzględnieniem pogranicza polsko-wschodniosłowiańskiego), słowotwórstwo, antropimia, etnolingwistyka, socjolingwistyka.

Adres: Instytut Filologii Słowiańskiej UMCS, pl. M. Curie-Skłodowskiej 4a, 20-031 Lublin, Polska

Wybrane publikacje:

1. Sajewicz, Michał. (2019). *Odczasownikowe pejoratywne nazwy subiektów z formantem sufiksalnym w gwarach białoruskich okolic Lewkowa Starego na Białostocczyźnie*. Lublin: Wydawnictwo UMCS.
2. Sajewicz, Michał. (2013). *Nazwiska patronimiczne z formantem -uk w powiecie hajnowskim na Białostocczyźnie na tle ogólnopolskim*. Lublin: Wydawnictwo UMCS.
3. Sajewicz, Michał. (2002). *Derywacja sufiksalna osobowych nazw subiektów w nadnarniańskich gwarach białoruskich Białostocczyzny. Deverbativa, deadiectiva*. Lublin: Wydawnictwo UMCS.
4. Sajewicz, Michał. (1997). O białorusko-ukraińskiej granicy językowej na Białostocczyźnie. *Rozprawy Slawistyczne*, 12. *Ze studiów nad gwarami wschodniosłowiańskimi w Polsce* (s. 91–107), Lublin: Wydawnictwo Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej.
5. Sajewicz, Michał. (1993). Wyobrażenie „małej ojczyzny” w białoruskojęzycznych wspólnotach wiejskich na Białostocczyźnie. W: Jerzy Bartmiński (red.). *Pojęcie ojczyzny we współczesnych językach europejskich* (s. 127–139). Lublin: Wydawnictwo Instytutu Europy Środkowo-Wschodniej.